

*Božidar Debenjak*JE MARIJA MAĞDALENA UMRLA
V PROVANSI?

KAJ O TEM BEREMO V »SLAVI VOJVODINE KRANJSKE«

1

Ko je Valvasor v četrti knjigi (zadnji knjigi prvega zvezka) ob naštevanju naravnih čudes Kranjske prišel do kraških jam, se mu je oko najprej zaustavilo na Socerbu, katerega okolica ga je spomnila na Provanso, in je v vseh podrobnostih opisal tamkajšnjo podzemsko jamo, razen najglobljih etaž, kjer je povzel opise drugih. Takole je na začetku povzeta vsebina: »Izčrpen opis jame pri Socerbu* na Kranjskem. Čudovite sobe in figurni stebri tamkaj. Studenček, ki pokvari vino. Mnogo polic ena čez drugo v tej jami. Različni prestoli v njej. Nenavadno prečudna lastnost studenčnice v jami. Od zajemanja je ni manj. Nima prav nobene nesnage. Služi za poučno podobo Božje dobrote. Verjame se, da je ta studenček Bog ustvaril sv. Servulu«, zgodnjekrščanskemu mučencu sv. Servulu; ta naj bi bil, preden je bil umorjen v antičnem Tergestu (Trstu), nekaj časa bival kot puščavnik v omenjeni jami. Okolica Socerba je Valvasorja spomnila na Provanso, zato povzetek nadaljuje: »S. Baume v Provansi. Zmotno poročanje Matth. Meriana o studenčku v tej jami. Lega poti do S. Baume. Hrib, poraščen s prikupno dišečimi zelišči. Prikupno cvetlično polje. Enako prijetno lego ugledaš tudi pri Socerbu. Nadaljnji opis poti do S. Baume. Predstavitev jame pri S. Baume. Majhen studenček tamkaj, ki ga ne moreš izčrpati. V tej jami naj se ti prebudi vest. Gora, na katero naj bi bili angeli sedemkrat v dnevu povzdignili sv. Marijo Magdaleno.« Valvasor tu popravlja napačni opis znamenitega geografa Meriana, v ostalem pa se naslanja na zgodbo o Mariji Magdaleni, ki naj bi

* S posebno pisavo je nakazano, da je Valvasor na takem mestu uporabil latinico, medtem ko je vse drugo besedilo tiskano v gotici. Op. B. D.

pred smrtjo prebivala v tamkajšnji jami Sainte Baume. Ta jama je bila tedaj cilj verskega turizma, za obiskovalce in dohodek od njih pa so skrbeli tamkajšnji dominikanci.

Do te točke je stvar pripeljal Valvasor. Imel pa je za soavtorja, kot vemo, protestanta, plemiča iz Lübecka, ki si je za psevdonim izbral ime Erasmus Francisci. Če je bil Valvasor učen empirični raziskovalec, ki je vse sam preveril, je bil Francisci razgledan po humanistiki, kot protestant pa še posebej po verski tematiki. In tako je v V. poglavje četrte knjige vnesel zgodovinski in religiološki komentar, s katerim je zgodbo o Mariji Magdaleni v Provansi uvrstil med neutemeljene legende, zgodbi o puščavniku Servulu pa pustil pridih verjetnosti.

2

Zgodba o Mariji Magdaleni v Provansi živi še danes v popularni književnosti, od nje se hranijo takšna dela kot *Da Vincijeva šifra*, pa dela, ki v njej vidijo mater Jezusovih potomcev, z odcepi tja do zgodb o »svetem gralu«.

Nekatere od teh zgodb so bile vplivne tudi že v 17. stoletju. Tako vidimo, da Francisci najprej pokaže sprepletenost te legende s tematiko »sicilijanskih večernic«. »Da pa bi bilo to bolj razumljivo«, pravi, »moram poprej na kratko [...] opisati spopad med aragonskim kraljem Petrom in vojvodo Karlom iz dinastije Anjou, neapeljskim kraljem. Pravkar omenjeni kralj Karel je v Neaplju naročil rablju, naj sramotno usmrti Konradina«, sina cesarja Konrada IV. iz družine Staufov, starega komaj 16 let, ujetega po porazu v vojni za sicilsko kraljestvo, »ta pa je, preden je sédel, vrgel v zrak rokavico in hkrati pri tem kralja Petra Aragonskega razglasil za dediča svojega kraljestva Sicilija; potem ko malo prej, kot je rekel, ni mogel na zemlji doseči svoje pravice, je apeliral na Kristusov sodni stol, pred katerim naj njegovi sovražniki dajo račun za svoje krivično postopanje. Nato se je kralj Peter, da bi maščeval takšno Konradinovo smrt in iztrebil Francoze s Sicilije, na skrivaj zmenil s Sicilijani, naj nekega dne, ko bodo zvonovi dali znamenje za večernice, pobijejo vse Francoze. To je bilo 30. marca 1282. leta tudi izvršeno, tako da so po vsej Siciliji v teku

dveh ur bili pokončani vsi Francozi, namreč 8000 oseb; to pa s tako zagrizeno okrutnostjo, da so celo ženskam, ki so bile noseče od Francozov, prerezali trebuhe, da bi ja nič ne ostalo od francoskega plemena.«

»Po takšnem pokolu je kralj Peter zavzel vso Sicilijo; in zatem je tudi njegov admiral ujel sina neapeljskega kralja Karla, kneza Salerna in sicilskega namestnika, po imenu Carolus Claudus. Ogorčeni Sicilijani so mu hoteli prav tako vzeti glavo in ga dati prav tako obglaviti rablju, kot je to storil njegov oče z vojvodo Konradinom. To pa je preprečila aragonska kraljica Konstancija, soproga kralja Petra, skupaj s svojim sinom, princem Jakobom, njej se je namreč mladi francoski princ smilil [...] in ga je skrivoma poslala tja v Aragonijo.

Ko je bil zdaj tam v jetništvu v Barchinone (Barcelona) in ni pričakoval nič bolj gotovega kot smrt, naj bi se mu, kot trdijo, prikazala sv. Marija Magdalena in ga osvobodila.«

Legenda to opisuje takole:

»Potem ko se je princ Karel zdaj čutil zapuščenega od vsakega človeškega upanja [...] in ni računal na nič drugega kot na udarec meča skozi njegov mladi vrat, ga je opomnil njegov spovednik Guillelmus de Tornais, redovni pridigar, naj pokliče na pomoč in za rešitev sv. Magdaleno, *ki je v njegovi deželi pridigala, se pokorila* in spustila dušo. Na to je princ tudi takoj na podlagi njenih zaslug začel trdno upati; zatorej se ji je tudi priporočil s postom, spovedovanjem in mnogimi solzami. In glej, kaj se je zgodilo! V noči pred praznikom in godom svete Marije Magdalene stopi predenj neka čudovito lepa matrona, ga pokliče na ves glas z njegovim lastnim imenom Karel! In pri tem naj bi bila posebej spregovorila tele besede [...]: 'Ko te bom osvobodila iz tega zapora, boš potem storil, kar ti rečem.' Ko je to obljubil, je izginila. Tedaj se je vznejevoljil sam nad seboj in rekel: 'Oh! Pa saj nisem niti vprašal, kaj Ona od mene zahteva!' Kmalu se mu je prikazala drugič in ponovila svojo prejšnjo zahtevo. Dejal je: 'Kaj mi Oni imajo ukazati, milostna gospa?' Odgovorila je: 'Kraj, kjer sem umrla in se pokorila, moraš predati mojim bratom.' Ko je obljubil, da bo to izvršil, je izginila. On pa se je spet jezil sam nase in tožil: 'Oh, da tedaj nisem bil tako razumen, da bi jo bil vprašal, kdo le so njeni bratje!' Na to se mu je sv. Magdalena prikazala tretjič, začela govoriti kakor

prej; ga je pa takoj še dvignila (ali ga je prišla za lase kot angel prero-ka Habakuka, ali pa za roko in ga tako odpeljala, v navedku ni pove-
dano) in ga na ta način nesla do Narbonne, kjer je ljudstvo ravno njej
na čast slovesno praznovalo god sv. Marije Magdalene. Zakaj ko je
medtem prosil za svoje ljudi, ki so bili skupaj z njim v ujetništvu, mu
je rekla: 'Le ti mi sledi; potem bodo vsi sledili drug z drugim.' Tako
se je tudi zgodilo.

Malo časa zatem, ko je prišel malce naprej, je obstala in mu pove-
dala, da je ona Magdalena, katero je bil klical, in govorila naprej: 'Veš,
kje si zdaj?' On je odgovoril: 'Če prav vem, sva še znotraj mestnega
obzidja Borcellone.' 'Motiš se', je bil njen odgovor, 'zakaj nahajaš se
že znotraj meja svoje vladavine in le še eno miljo od Narbonne.' A
Narbonne in Barcelona sta tri dni potovanja narazen, namreč nekako
trideset milj poti druga od druge.

Na to se je razjokal (od sreče) in rekel: 'Milostiva gospa! S čim
vendar Vam za to dobroto jaz poslej lahko izkažem prijaznega, da
dokažem svojo hvaležnost?'

Odgovorila je: 'To bom še povedala. Kakor so nekdaj zaradi vojne,
ki se je pripravljala, vzeli moje truplo iz groba in na to mesto položi-
li drugo truplo, da bi bili sovražniki prevarani, kolikor bi morda
hoteli s seboj odpeljati moje telo, se je tako tudi dejansko zgodilo.
Zato leže moje relikvije še vedno na onem drugem mestu in so na-
mesto njih vzeli stran druge. Na tisto mesto se odpravi; in tam boš
omenjene moje relikvije prepoznal po nekih znamenjih. Zakaj na
tistem mestu raste vinski trs; ko boš prišel do njega, boš videl, da je
izrastel iz mojih ust. In tam leži moja glava povsem gola, razen tiste-
ga njenega mesa, katerega se je na vrtu dotaknil Zveličar, ko sem
hotela držati njegove noge' (ali objeti njegove noge – cum ejus vestigia
tenere voluisssem). 'Lasje so vsi minili, razen le tistih, ki so se dotak-
nili nog Gospoda Jezusa. Zraven glave stoji vrč, napolnjen z zemljo,
ki jo je namočila Kristusova kri; to sem nabrala pod njegovim križem
in jo ves čas, dokler sem živela, varno hranila v spomin na mojega
Gospoda. Ko boš našel te stvari, jih moraš s primerno častjo vzeti od
tam in na kraju moje smrti in moje pokore predati mojim bratom, to
je, menihom pridigarjem. Zakaj jaz sem bila grešnica in apostolka.
Dalje moraš konventu' (ali samostanu) 'tistega kraja, v katerem sem

umrla, podeliti gotov dohodek za sto bratov, zato da bo tam vedno potekal in cvetel studium generale.³

To je rekla in izginila.

On pa je ukazal, potem ko se je zdanilo in je imel pred seboj mesto Narbona, naj na mestu, kjer je sveta Magdalena izginila, postavijo križ, ki ga prav do današnjega dne imenujejo *Crux de Leuca*. In ko je prišel v S. Maximin, je našel drugo za drugim vse, tako kot mu je bilo sporočeno, in je izpolnil ukaz. Zakaj ker so na obeh krajih bivali menihi, jim je podelil neko davščino, dodelil ta kraja bratom pridigarkega reda in jim odredil redne dohodke od mitnin določenih mest, kakor je bila ukazala sveta Magdalena. Ko je zatem spet prišel v Neapelj, je dal temu redu zgraditi še dvanajst samostanov in jim oskrbeti dohodek. Ko pa je po nekaj letih na koncu umrl, je temu redu posvetil svoje srce; to se še vedno hrani v dominikanskem samostanu, ki ga je ustanovil pod naslovom sv. Magdalene, spravljeno v slonovinasti pušici (ali skrinjici).«

3

To legendo zdaj Francisci sooči s prikazom, kot ga daje zgodovinar Besoldus:

»Ko je bil princ Karel na Siciliji zadrževan v ujetništvu, so vsi gospodje in stanovi izražali do njega hudo sovraštvo in neutrudno priganjali, naj z njim za majhen zgled napravijo enako, kot je njegov oče napravil s Konradinom in z avstrijskim vojvodo, in naj njegov vrat žrtvujejo njunima duhovoma. Dasitudi se je papež prek svojega legata zavzemal, naj princu Karlu nikar ne storijo sile, Sicilijani na to niso nič dali, celo niti na grožnjo z izobčenjem, temveč so v en glas vpili, da je treba Karla usmrtiti. Tedaj je kraljica Konstancija dala ujetemu princu vedeti, naj se pripravi na smrt; kajti njeni ljudje priganjajo k temu z nepreklicno sodbo. On pa, ki ni hotel, da bi ga našli nežnega in mehkega ali z nestanovitnim in h ganotju nagnjenim srcem, je kot knez, v katerem je plala še vroča kri prve mladosti, na to takole odgovoril: Če je Bog tako odločil, lahko sprejme, da se tako zgodi, in je najbolje pripravljen na smrt; in tem rajši umre na taisti dan, kot je za

grehe ljudi nedolžen umrl tudi Ta, ki nam je spet prinesel odrešenje. Nad takšnim odgovorom je kraljica osupnila, isto uro preklicala sodbo, se nagnila h klemenci ali milosti in mehkosrčnosti ter poslala princa Karla k svojemu soprogu.«

(Preživetje bodočega Karla II. je imelo potem vpliv na zgodovino Ogrske: njegov sin Karel Martel je bil pretendent na ogrski prestol, vnuk Karel pa Anžuvinec na ogrskem prestolu.)

4

V nasprotju z realnostjo zgodovine pa je prej navedena legenda samo »napačna govornica«, kar potem Francisci dokazuje s teološkimi argumenti: Najprej z navezavo na opis iz evangelija po Janezu (Jn 20:14-18): To, »da naj bi se bil Gospod, ko Mu je sv. Marija Magdale na na vrtu skušala objeti noge, dotaknil njene glave, ne piše v nobenem evangeliju. Prav nasprotno namreč, da se je On ni dotaknil, se da celo skoraj domnevati iz njih; kajti On ji pravi, naj se Ga ne dotika. Zakaj če naj se Ga ona ne dotika, se najbrž tudi On nje ni dotaknil.

Vendar o tem nočem mnogo disputirati, ali se je je dotaknil ali ne. Da se Ga je ona dotaknila, sicer pač verjamem, čeravno ji je On rekel: *Ne dotikaj se me!*, potem ko je ona iz svete vnete ljubezni in veselja padla okrog Njegovih nog, da bi jih božala in poljubljala. Kajti ni ji bilo s tem toliko prepovedano zgolj dotakniti se, kolikor vztrajanje s tem ali pri takšnem dotikanju in objemanju nog.«

Zatem navaja dva cerkvena očeta: Avgustina, ki besede »ne dotikaj se me« tolmači takole: »Kaj je to 'ne dotikaj se me! nisem se še dvignil k očetu'? Tako kot me vidiš, misliš, da sem samo človek, ne veš pa še, da sem enak Očetu. Ne dotikaj se me takšnega! Ne veruj samo v človeka! temveč spoznaj Besedo enako Rodniku. Kaj torej je: Ne dotikaj se me? ne veruj? Česa ne veruj? Da sem samo to, kar vidiš. Pristopil bom k očetu: tedaj pa se dotakni.« Francisci navaja mesto v latinščini iz homilije 155 o zmernosti, da Avgustin zadene »zadnji smoter, vendar pa ne tistega pravega pomena besed 'Ne dotikaj se me!'« Bližji mu je, pravi, Justin, ki besede razume »v smislu, kot se reče: Ti Me ne smeš spremljati tako, da bi bila vselej zraven pri Meni in vodila življenje na

tak način, kakor sem ga Jaz pred križanjem.« Dobesedni pomen pa podaja Francisci takole: »Ona naj se ne zadržuje in se Mu ne mudi pri nogah z objemanjem; temveč hitro naj gre proč in pove učencem, kar je videla: Zakaj On ima pred svojim vnebohodom še več tega postoriti, in ona bo pač še naprej dobila možnost, da Ga vidi, preden bo šel v nebo. Enako kot se sicer ponavadi reče, če hočeš koga hitro poslati, naj gre stran: 'Ničesar se ne dotikaj! Pusti vse, kot je, in pojdi hitro tja in tja itn.' Zakaj grška besedica HAPTOU ima tale pomen: 'Ne visi zdaj še naprej na Meni! Ne obešaj se tako name! Saj veš zaenkrat zadosti, saj tudi tipaš in čutiš, da sem Jaz resnično vstal od mrtvih. Saj dobro vem, da Me od srca ljubiš in Me iz srčne ljubezni držiš in se oklepaš mojih nog; a za zdaj dovolj! Ne dotikaj se Me še naprej! Sebe in Mene ne zadržuj več! Treba je moje malodušne in razžaloščene učence spodbuditi in razveseliti. Nisem še šel v nebo, temveč se bom Jaz še celih štirideset dni razodeval tebi in drugim; tedaj Me boš dalje lahko videla, slišala in z rokami otipala. Vstani! in bodi prva pridigarka o tem, kar si zdaj videla in slišala itn. Teci in sporoči to neutegoma mojim učencem.' To je pravo dobesedno razumevanje besed: 'Ne dotikaj se me'...«

5

»Čudno se glasi tudi to, da naj bi bila ona sama rekla princu, da je bila apostolka in učiteljica v Franciji; čisto kot bi jo stari zato imenovali *pridigarka* (o čemer več malo pozneje).

Ali je bila v Franciji in tam v jami S. Baume, na tem mestu še ne bomo obravnavali. Constantinus Manasses trdi, da je po Kristusovem vnebohodu prišla v Rim, tam obtožila brezbožnike, ki so Gospoda križali, in s tem tako razsrdila cesarja Tiberija, da jih je vse dal na hud način usmrtiti. Ampak česa takega ni bilo.

Francozi in z njimi del učenih piscev, med njimi je tudi zelo učeni mož David Chytraeus, pravijo: Lazar, katerega je GOSPOD obudil od smrti, je skupaj s svojima sestrama Magdaleno in Marto, s Helidonijem in Maksimilijanom prispel v mesto Massilia v Franciji, je tam učil in v tridesetem letu po svojem obujenju na dan 17. grudna spet odlo-

žil svoje umrljivo truplo. S tem se strinja tudi nadvse učeni kardinal Baronius.

Denimo, da je tako: Pa vendar bi se sveta matrona težko sama izdajala za apostolko. Ti ljubi stari so ji sicer dali ta častni naslov in jo imenovali **apostola et praediatricis**, *apostolka in pridigarica*, a niti najmanj v mnenju, kakor da je v Franciji ali kje drugje pridigala, učila in opravljala službo apostola; temveč le zategadelj, ker jo je Gospod poslal k svojim učencem in ji naložil, naj tem ona oznani njegovo radostno vstajenje. Zakaj apostol pomeni *sel*. In ker ji je Gospod izkazal čast in milost, naj bo tako veselo oznanilo najprej prek nje povedano apostolom, jo tudi neki evangeličanski **theologus** titulira **apostola apostolorum**. Toda apostolske službe učitelja ji zato Gospod ni naložil, temveč (na reden način) samo moškim. Zatorej ni videti verjetno, da bi bila v Franciji redno učila in pridigala zoper izrecno apostolsko prepoved, naj nobena ženska javno ne uči.« (Tu se Francisci drži besed, ki so jih šteli za Pavlove, naj »ženska v shodnici molči«; danes jih tekstna kritika ima za vrinek kasnejšega redaktorja, saj so med drugim v navzkrižju s Pavlovo zahtevo, naj ženska, ko v shodnici moli ali preroško govori, ne bo razoglava.)

6

Nato prehaja Francisci na identiteto Marije Magdalene, ki je predmet mnogih razhajanj in sporov: »V ostalem pa jaz s svoje strani nimam namena, da bi na vprašanje, ali je sv. Magdalena v jami *de la sainte Baume* delala pokoro, bodisi pritrdil, bodisi zanikal, dokler in preden ne najdem o tem soglasnosti v vseh spisih, tako katoliških kot evangeličanskih. Zakaj ker Francozi trdijo, da je Marija Magdalena v jami opravljala *poenitentiam* ali pokoro kot nekdanja velika grešnica, namreč tista, ki je prišla v farizejevo hišo in tam Gospodu osušila lase s svojimi lasmi, spravljajo s tem stvar v velik dvom; naj pripomnim, da del tako starih kot novih učiteljev trdi in z veliko verjetnostjo utemeljuje, da Marija Magdalena ni bila tista malovredna ženska na slabem glasu in tudi ne Lazarjeva sestra. In če bi bilo tako, bi najbrž tudi ne prišla z Lazarjem v Francijo; kajti mnogi stari cerkve-

ni učitelji je nimajo za tisto Marijo, ki je bila Lazarjeva sestra, in tudi ne za tisto razvpito grešnico, ki jo je Simon Farizej od prej poznal kot lahkomiselno ženščino.

O tem bom sploh (ne na škodo kakšne religije – pa saj to tudi ne zadeva točk religije) na kratko preletel najodličnejša mnenja o tem, pač v zvezi z jamo S. Baume, bralcu pa postregel s kratkim vmesnim diskurzom, zatem pa bom brez gotove odločitve vsakomur prepustil, kako bo sodil o tem.«

Bilibaldus Pirckheimerus, mož, čigar redka eruditio še vedno živi v človeškem spominu z veliko posmrtno častjo in slavo, potem ko so njegove kosti že zdavnaj strohnele, nam pripoveduje, da se je sicer v začetku preteklega stoletja ostro in vneto disputiralo vprašanje *Koliko žensk je mazililo Gospoda?*, pri čemer so nekateri trdili, da so bile štiri, drugi tri, še drugi pa, da ena sama ženska; pri tem so potem tiste, ki so ugovarjali temu, da bi bila Marija Magdalena tista grešnica, ki se omenja pri Luki v 7. poglavju, imeli za krivoverce. Nasprotno pa so si bile vse stranke v sporu vendarle enotne v tem, da je bila Marija, ki je v trgu (ali gradu) Betanija Gospodu Kristusu mazilila noge (Janez, 12.), nazivana z vzdevkom *Magdalena*. In s tem učenim možem se strinja odličen evangeličanski theologus, ki je še živ.

Če pa to razume prejšnje in sedanje stoletje, bi se seveda utegnila s tem uskladiti večina glasov, vendar seveda ne kar vsi. Zakaj kakor od nekdanj v starih cerkvah glasovi o tem niso bili soglasni, tako tudi dandanes v tem ne odzvanjajo v enakoglasju.

Origenes smatra, da je bil Gospod maziljen trikrat, in tudi od treh različnih žensk: prva je bila ženska, ki je bila grešnica, vendar ni navedena z imenom, in je bivala v Galileji; zgodilo se je to v hiši Simona Farizeja, in sicer dolgo pred Gospodovim trpljenjem; zatem drugič je bila to Marija, sestra Lazarja in Marte, šest dni pred veliko nočjo; in končno, tretjič, je to bila ženska neznanega imena dva dni pred veliko nočjo v Betaniji, v hiši Simona Upornika. V tej stvari sta na njegovi strani tudi Theophylactus in Euthymius.

Kot meni Chrysostomus, sta opravili maziljenje le dve ženski, od teh ena je bila neimenovana grešnica, druga pa Marija, Lazarjeva sestra. Tudi Hieronymus hoče vedeti le za dve; saj pač tiste, ki mu je mazilila glavo, pa le ne šteje tudi še za tisto, ki mu je mazilila noge...

Sv. Ambrosius je prav tako opazil, da jih imajo za različne osebe; a vendarle misli, da jih je kljub temu prav skladno mogoče imeti za eno osebo, če le upoštevamo razliko v času... Ljubi Ambrosius se zato ne namerava o tem razhajati z nikomer, in skorajda enači, ali hoče kdo iz tega narediti eno ali dve osebi, čeprav se sam skoraj bolj nagiba k temu, da postavi eno osebo in ne dveh.

A tudi zvezda afriške cerkve in sijajni učitelj Augustinus je presodil, da je bila Marija Magdalena Lazarjeva in Martina sestra; bila je poprej grešnica, in tako to razumejo (ali nakazujejo) štirje evangelisti. Ta ugledni in dragi učitelj je zatem potegnil za seboj večino učiteljev Zahodne cerkve in enako je tudi Rituale rimske cerkve naredil notri stavek, da namreč je to imeti za eno osebo. In to je tako postalo tretje mnenje, ki je namreč vsa tri maziljenja pripisalo sv. Mariji Magdaleni.

Nasprotno pa jih grški patres zato niso nič manj imeli in šteli za različne osebe, tako Theophylactus, Euthymius, Leontius in drugi. Basilius izrecno piše: 'To ni bila vlačuga, o kateri se bere pri Mateju; tudi ne tista, o kateri piše Luka; zakaj ta je bila neka druga. Oni sta bili vlačugi in pregrešni cipi (ali nesramnici). Ta pa je bila častna in poštena žena.'

In čeprav se latinski *theologi* povečini niso dali vplivati grški avtoriteti, temveč so se izgovarjali na avtoriteto rimske cerkve, in tako je Gregorius Magnus odredil *officium*, po katerem so vse tri domnevne žene imeli za eno samo, pa je vendarle bilo celo med rimskimi *theologis* nekaj takih, ki niso zavrgli sodbe grških cerkvenih očetov, temveč so imeli njihove razloge za vredne obravnave in dali razumeti, da avtoriteta rimske cerkve s tem ne bo ne ogrožena ne zmanjšana; kajti to na vero vpliva malo ali nič, in bi človek ravno tako tudi ne mogel tajiti, da se sestavljenci obrednikov včasih niso prav zelo natančno ozirali na to, kakšna je bila prava zgodovina.

In zato med drugimi Jacobus Faber in Jodocus Clichtovaeus nista imela pomislekov, ko sta v javnih spisih potrjevala nasprotno mnenje, da so namreč bile tri takšne Marije: grešnica, Martina sestra in Marija Magdalena, iz katere je bilo izgnanih 7 hudičev; te pa so bile že tedaj vse tri zaobsežene skupaj pod imenom Marije Magdalene.

Kljub temu pa rimska cerkev zato ni opustila stavka, da je vsa tri

maziljenja pripisati eni osebi, temveč ga je utrdila in se od njega ni hotela umakniti. In tako se je potem zanj boril tudi zelo sloveči kardinal **Baronius**.«

7

»Med novimi pisci je o tem prav tako malo čutiti kako vsesplošno soglasnost, zlasti med *theologis* protestantov. Večina evangeličanov je doslej ostala pri starem mnenju okcidentalne cerkve in ga ni hotela tako natanko preiskovati, zato se tako v pridigah kot v molitvenikih evangeličanov še prav pogosto navaja Marija Magdalena po zgledu sv. Avgustina kot vzor spokorne grešnice.

Med učenjaki pa jih ni malo zavrglo to, da bi bila z grešnico, ki je Gospodu z lasmi osušila noge, razumljena Marija Magdalena ali pa tudi Lazarjeva sestra Marija, in so v tem dali prav grškim cerkvenim očetom, med njimi Theophylactusu, in delu drugih latinskih učiteljev, da grešnica ni bila niti Lazarjeva sestra, niti Marija Magdalena.

Reformirani znameniti [teolog] Joh. Gerardus Vossius se pomakne malo bliže, čeprav ne docela, na stran Baroniusa, ko postavi, da je z grešnico, ki je Gospodu mazilila noge in jih osušila z lasmi, treba razumeti Lazarjevo sestro Marijo. Ker potem med mnogimi drugimi dokazi navaja tudi tega, da kolikor bi Gospodove noge mazililo njih več in ne le ena, bi evangelist Janez ne imenoval samo le-te Marija; zakaj če bi jih to delalo več, bi s tem [imenom] Marija, Lazarjeva sestra, ne bila zadosti razlikovana od drugih, prihaja torej na mnenje sv. Ambrozija, da je ta Marija lahko spočetka pač bila zelo grešna in lahkomiselna, potem pa se je spreobrnila in ravnala spokorno.

Vendar pa noče niti Baroniusu niti nekaterim protestantom, ki se v tem strinjajo z Baroniusom, pritrditi v tem, da bi to bila Marija Magdalena, in je bil mnenja, da je Baronius tako sodil samo zato, ker je bila Marija Magdalena zraven med ženami, ki so prišle mazilit Kristusovo truplo; a samo to je prešibko. Jaz pa ne dvomim, da je Baronius skupaj z vsemi, ki se mu v tem pridružujejo, hkrati gledal tudi na to, da je bilo iz Marije Magdalene izgnanih sedem hudičev; iz tega domnevajo, da se je morala Magdalena takšne obsedenosti na-

lesti s prejšnjim grobim pregrešnim načinom življenja. In sicer so nekateri to obsedenost razumeli duhovno. Vrh tega se bo kmalu zatem, ob razlagi imena *Magdala*, pokazalo, da je treba *Baroniusovo* mnenje – enako ima *Augustinus* – še temeljito obravnavati, preden bi ga nahitro zavrgli.

Omenjeni *Vossius* pa postavlja *Baroniusu* nasproti besede *Clementis Romani*, ki jih beremo v 3. knjigi *Apostolskih constitutiones*: 'Bila je z nami Gospodova mati in njegove sestre, razen tega Marija Magdalena ter Marija Jakobova in Marta, Lazarjevi sestri, in Salome in nekatere druge.' V teh besedah je Marija Magdalena razlikovana od Lazarjevih sester.«

8

Nasprotno pa se je v Provansi zakoreninila legenda, da je bila »Marija Magdalena Lazarjeva sestra in tista grešnica, ki je s svojimi lasmi obrisala Najsvetejšemu noge«, kar naj bi potrjeval »stari napis na tistem grobu, ki ga je Maximinus, eden od sedemdeseterih Jezusovih učencev, postavil na čast Martini sestri«. Vprašanje torej ostaja odprto.

Zdaj dodaja Francisci zanimivo hipotezo, ki jo je »pred nekako 14 leti«, torej okoli leta 1675, »na neki evangeličanski visoki šoli v javnem predavanju k mestu iz 12. poglavja (v. 3) Evangelija po Janezu narekoval slušateljem neki v vzhodnih jezikih zelo izkušeni izvrstni doctor in professor theologiae«. Komu se bo (tako je govoril o tem) morda pač zdelo čudno, zakaj je Marija Magdalena s svojimi lasmi, tako, kakor jo slikajo slikarji in kot smatra večina, Gospodu osušila noge? Da pa bi bilo to pravilneje razumljeno, naj raziščemo, zakaj ima vzdevek *Magdalena*? Zakaj tudi o tem je med razlagalci veliko nesoglasje: kajti nekateri temu vzdevku pripisujejo, da je od nekega gradu *Magdalus*, ki je bil last njenega očeta, drugi od mesta *Magdala*, tretji od nekega drugega kraja; ta kraj pa spet nekateri postavljajo proti vzhodu, drugi proti zahodu. Po moji presoji so se ti v tem krepko prevarili; in vzrok za tako poimenovanje je treba poiskati v tal-mudskem običajnem jeziku, ki je bil v Kristusovih časih nesporno deželni domači jezik v Judeji. V tem jeziku beseda [zapis s hebrejskimi

črkami] često nastopa kot epitheton (ali pridano ime ali pridevek) ne le kake Marije, temveč tudi drugih žensk, in pomeni *tisto, ki spleta lase ali s kodrastimi lasmi*; ali, kakor navadno rečemo, spletična ali lasuljarica. Zakaj besedni koren ali deblo [te besede] pomeni pri talmudistih in rabinih toliko kot *navijati, vpletati* (plesti), vrteti ali zvijati in navijati lase kot kako vrv. Potemtakem je bila Magdala, ali, če govorimo z grško *terminatio* (ali končnico) Magdalene takšna ženska, ki je bila navajena lase krasiti in jih krasotno spletati ter ženam za njihov lišp narediti lasuljo (ali *tour*, torej lasni vložek) in jim to prodati itn. Pri starih Judih, posebno v časih Gospoda Kristusa, so bili umetni lasje ali lasulje zelo v rabi; tako so si tedaj plemiške mladenke in žene krasile glavo in čelo, kot mnogokje pričujejo talmudisti. Tako zdaj razumemo, da je bila ta Marija takšna spletična, lasuljarica ali izdelovalka lasnih vložkov, ki je judovskim ženskam narejala venec ali vstavek las ali kodre in so jo zato imenovali *Magdala, Marija Lasuljarica*; kajti vselej je imela pripravljene dobro oprane kodre, ki so bili odlično narejeni z dragocenimi olji in lepo dišečim praškom. Zato je čisto verjetno, da je ta Marija, ko se je namerila Gospodu, ko je ta hotel sestiti k mizi, umiti po deželnem običaju in šegi svojega ljudstva noge, uporabila namesto vode funt mazila iz dragocene narde (ali pa dragoceno nardino vodo) in namesto otirače ali brisače takšne blagodišeče lasne kodre, ki so bili sicer namenjeni za prodajo in žensko okrasje; oboje v čast Gospodu Kristusu. Poleg tega je imela ta skurbana ženska (Luka 7) pri tem še neki drug cilj, s tem da je Gospodu s solzami močila noge in jih brisala s takimi ponarejenimi lasmi, kakršne je imela na glavi tudi sama skupaj z drugim nakitom, ki ga navadno nosijo kurbe. Zakaj ženščine, in sicer zlasti nečistnice, so posvečale največ skrbi okrasu glave. Ker pa je ta zdaj delala resno pokoro, za to ni več skrbel in je obenem s tem, ko je odvrгла ves nakit, svoje najdragocenejše lase, na katere si je doslej toliko domišljala in se z njimi trudila, da bi ugajala svojim hotnikom, zdaj hotela uporabiti za najponižnejšo službo (ali opravilo); in to je pri njej Gospod tudi pohvalil.

Tu bi lahko kdo ugovarjal: Ko bi ime Magdalena ne bilo lastno ime ali rodovno (deželno ali krajevno) ime, bi ga evangelist pač raztolmačil in podal s kako tako grško besedo, ki pomeni lasuljarico ali spletično in ne bi ohranil za to besede iz kaldejske govornice. A na to se da

odgovoriti, to sklepanje lahko prevari, in proti temu lahko postavimo veliko množino takih imen, ki jih – čeprav niso *nomina propria* ali lastna imena – sveti pisci Novega testameta puščajo taka, ohranjajo in postavljajo tako, kot se glasijo v hebrejskem in talmudskem jeziku. Tako ima apostol Simon pri Mateju (Mt 10:4) in Marku (Mk 3:18) vzdevek KANANITES (ali *Simon iz Kane*) In da to ni lastno ime, nam da opaziti Luka, tako da ga imenuje ZELOTES (Lk 6:15). Tudi Juda je poimenovan s kaldejsko besedo *Ischariotes*, kar pomeni moža, ki nosi usnjen predpasnik kot strojarji.

Do sem ta izvrstni *theologiae doctor*.«

9

Njegov prikaz bi lahko podpiral razlago, »da je bila Marija Magdalena tista grešnica in tudi Lazarjeva sestra.« Ostaja pa nekaj zadržkov: »Ker se je maziljenje nog zgodilo več kot enkrat, in sicer je bila prva tako imenovana grešnica v Galileji (kakor si je tega gotov sam sv. Avgustin), drugo se je zgodilo v trgu Betanija malo pred Kristusovim trpljenjem in smrtjo, ali je tedaj res verjetno, če je Lazarjeva sestra ali pa Marija Magdalena porabila prvikrat za osušitev nog Najsvetejšega svoje umetne in napudrane kodre, da bi se bila zatem še naprej kinčala s ponarejenimi lasnimi kodri ali takšne še naprej imela spravljene, da bi jih ponovno potem uporabila za osušitev? Mar ne bi bila rajši opustila to, da bi še naprej z lahkomišelnim in nečimrnim okrasjem lasulj služila gizdavemu ali nasladnemu ženstvu? Posebno ker Luka (Lk 8:2) izrecno pravi, da je Marija Magdalena skupaj z drugimi pobožnimi ženami sledila Gospodu? Naj bi ji mar, odkar je Gospod iz nje izgnal sedem zlih duhov, ne prešla sla po tako lahkomišelnem in nečimrnem preživljanju? To tudi zato, ker je mojška lasuljarica redko tako bogata, da naenkrat potroši tristo grošev; in tudi iz tega kaj hitro zraste domneva, da Lazarjeva sestra Marija ni bila lasuljarica: Preden je iz nje izletelo 7 hudičev, bi bila Marija Magdalena delala slabe lasulje in bi tudi nobena odlična gospa ne sprejela od nje kakega lasnega okrasja; tudi bi ji zli duh njeno lastno lasuljo tako zelo izčesal, da bi bila bolj podobna furiji kot pa galantni

kurtizani; potem pa, ko je iz nje izletelo teh sedem hudičev, bi ji bilo krašenje las pač odveč in bi se bila podala na bolj pohvalno in spodbudno delo: Zato so ji morali prilepiti ime Magdalena po njenem rojstnem kraju Magdala.

A tudi če bi jim mogli te pomisleke še morda vzeti, pa začno vendarle s še drugimi, mnogo močnejšimi ugovori in vprašujejo: Ker je, potem ko so se iz nje umaknili zli duhovi, ves čas sledila Gospodu in njegovim učencem, jim služila in stregla, je mar imela čas še naprej narejati takšno gizdavost, namreč ženske lasulje? In če ne; kako naj bi potem še enkrat tik pred veliko nočjo z napudranimi tujimi lasmi sušila Gospodove noge? Zraven pa sveto pismo jasno pravi, da je velika grešnica s svojimi lasmi (ne s tujimi) Gospodu posušila noge, in to je naredila tudi Lazarjeva sestra, vendar na drugem kraju in ob drugem času.

Takole pravijo: Saga, da je bila ta Marija Magdalena velika grešnica, ima podlago le v človeških mislih, ne pa v Božjem pismu; in take zmotne misli so pri nekaterih starih nastale samo iz tega, da je Gospod izgnal iz Marije Magdalene 7 hudičev; iz tega so domnevali, da je morala biti poprej lahkomišelna, nečastna, pregrešna ženska, v kateri so na veliko tičali grehi in nečistost. Ta domneva pa se je potem sčasoma spremenila v dogmo, proti kateri ni ugovora. Obsedenost pa ni niti znak, ki bi kazal na storjeno grobo napačno ravnanje, kajti včasih so pač tudi majhni nedolžni otroci obsedeni; razvpita grešnica je bila sicer duhovno obsedena, Marija Magdalena pa samo telesno, če sledimo črki; sveto pismo sploh ne omenja imena nečistne ženske; zato je velika predrznost, če ga raziskuješ ali ji ga pritikaš in razglašiš sv. Marijo Magdaleno po svetu za tako veliko nečistnico, kaj takega pa o njej niti najmanj ne more biti dokazano iz svetega pisma; temveč prej nasprotno, namreč da je bila tista grešnica neka čisto druga ženska. Kajti ta grešnica je bila zaradi svoje lahkomišelnosti na slabem glasu po vsem mestu in znana po nečastnosti; po tem jo je tudi farizej natanko poznal; tako bi se pač tudi po vsem mestu vedelo, da je Gospod iz nje izgnal 7 hudičev, ko bi ji bilo ime Marija Magdalena; in tako bi farizej pač ne menil, da je Gospod ne pozna in ne ve, kdo ona je. Tega pač ne bi bil rekel in se tudi ne bi bil čudil, da je Gospod ni pogнал od sebe, kolikor bi jo on (farizej) imel za Marijo Magdaleno:

kajti potem bi mu tudi ne moglo biti skrito, da je Gospod le-to osvobodil mnogih zlih duhov. Povrh pa bi pač takšni hotniki ne bili pri polni zavesti, ki bi se šli *courtoisie* ali ljubljenje z žensko, ki jo obseda toliko hudičev; a sveto pismo zadosti pričuje, da Marija Magdalena ni bila obsedena duhovno, kot so hoteli trditi, temveč telesno; če ne, bi tudi sicer sveto pismo o tistem, kateremu je Gospod dejal *Pojdi in ne greši več!*, reklo, da je bil obseden. Zato lahkomišelna ženska ni mogla biti Marija Magdalena. Nadalje opazamo, da se lahkomišelnica ni mogla prej spreobrniti od svojega grešnega življenja, dokler se ni odločila iti h Kristusu; ta ji je greh odpustil. Vrh tega Lazarjevi sestri nikjer ni pripisano Magdalenino ime ali njena obsedenost in tudi Magdaleni nikjer maziljenje nog in osušitev z lasmi; tudi Lazarjeva sestra je opisana tako, da je k njej prišlo mnogo častitih Judov potožiti o trpljenju; takšn čast bi kaj težko izkazovali kaki javni po vsem mestu razvpiti vlačugi.

Na koncu torej sklenejo, tako kot že Theophylactus, Basilius in nekateri drugi, da se ne smeš v tem zanašati na svoje lastne misli in imeti za grešnico ne Magdalene ne Marije iz Betanije, temveč moraš imeti vsako od teh treh za posebno osebo.

To je torej troje mnenj, ki še dandanes vladajo med učenjaki, pa čeprav je tisto prvo, da je namreč grešnica bila Magdalena, zakoreninjeno najdlje in najgloblje in potemtakem tudi še vztraja pri večini ljudi v vseh krščanskih religijah.«

10

To vprašanje torej ostaja odprto. »Ker pa obenem s tem postaja negotova tudi postavka, ali je Marija Magdalena prišla v Francijo ter bila Lazarjeva sestra in zraven velika grešnica, in to ni prav preveč gotovo, me skrbi, da bi utegnilo to s seboj potegniti v negotovost tudi, ali je v jami *de la sainte Baume* živel Marija Magdalena, ne pa da se je v času poganskega pregnanjanja tam zadrževala morda kaka druga pobožna in sveta oseba, katere ime se je sčasoma pozabilo? Po njeni smrti so morda spričo tega, da je hrib poraščen s sivko in vsakovrstnimi cveticami, prišli na misel, da si je morala tam izbrati bivališče Marija

Magdalena. V tem primeru bi si bilo tako želeli več gotovosti, kot pa je lahko dobimo iz globokega molčanja starih cerkvenih očetov o tem.

Da je Marija, Lazarjeva sestra, prišla s svojim bratom in drugimi krščanskimi tovariši v Francijo, ni neverjetno; a s tem še nimamo nobene nespodbitosti, da je to ena oseba z Marijo Magdaleno; in dokler to še stoji zunaj meja gotovosti, ostaja po mojem naivnem prepričanju v dvomu tudi to, ali ni morda rajši kaka druga Bogu vdana oseba in ne sv. Marija Magdalena imela svoje pobožno bivališče v jami? In kolikor sploh je bila morda Magdalena ta Marija, Lazarjeva sestra, bi bil potreben še nadaljnji in jasnejši dokaz, da je ona bila tista velika grešnica.

Če pa bi se to, da je Marija Magdalena in Lazarjeva sestra eno in isto, dalo neomajno in brezdvomno narediti le z gotovo listino, namreč s pričevanjem tako starega cerkvenega pisca, ki je živel v apostolskih časih; se pa jama pri S. Baume, tudi če ona ni bila velika grešnica, vendar ne podaja slabo za njeno Bogu predano prebivanje. Zakaj ker se je Marija v Betaniji, kot se zdi, rada ukvarjala s pripravljanjem dišeče nardine vodice, in kar je iz tega potegnila, je sicer prodala ali pa tudi kot premožna žlahtna gospa izdestilirala za svojo osvežitev in za poživitev bližnjega; tako bi ne bilo neumestno domnevati, da je ta sveta ženska posebej to jamo izbrala za svoje prebivanje tudi zato, ker tam okrog rada in na gosto raste sivka in bi ji bila za destiliranje lepo dišeče vodice zelo ugodno in priročno v bližini; to sivkovo vodico bi potem lahko pretopila v denar in od tega dala revežem ali pa tudi s samo vodico pomagala bolnikom.«

In zaključuje: »Vendar pa se mi zdi, da je bolj gotovo, da je sv. Servulus nekaj časa živel na Kranjskem, v jami pri Socerbu, kot pa da je sv. Marija Magdalena in ne morda kaka druga za pokoro vneta kristjanka živel v francoski jami S. Baume; kajti rojstni kraj in kraj mučeništva onega svetega mučenca, mesto Trst, ki ne leži prav daleč od tam, dela to zelo verjetno, tudi zastran njegove osebe ni nihče dvomil; a zedinjenje Marije Magdalene z veliko grešnico spodbija mnogo pomislekov (červavno to verjamejo tako mnogi evangeličani kot rimsko-katoličani brez kršitve vesti). Zato naj bi Kranjci, tako domnevam, raritete in znamenitosti te jame, kar zadeva to zanesljivost, ne menjali s tisto jame S. Baume v Provençe.«

Iz tega prikaza vstaja pred nami tudi podoba protestantskega pisca Erasma Franciscija, ki strogo loči med versko pomembnimi vprašanji in pa vprašanji, ki so interpretativno zanimiva, niso pa odločilna za vero. V teh vprašanjih daje besedo tako evangeličanskim kot rimskokatoliškim interpretom, obilo pa posega tudi v cerkvene očete, ki so veroizpovedim skupni. Ko spodbija legendo, od katere živijo dominikanci, ki upravljajo center verskega turizma Sainte Baume, postavlja bralca za razsodnika med argumenti za in proti. Odpira teološka vprašanja, ki do danes niso izgubila aktualnosti. In zato je njegov slikoviti baročni prikaz še danes vreden branja.

UDC 272(497.4):272
262.4.276.6

Peter Kováčič Peršim

The Slovene Roman Catholic Church 50 years after the Second Vatican Council

The Second Vatican Council brought a great hope that the Roman Catholic Church would step out on a path of re-shaping its structures and of dialogue with the world and that its modernization would make an essential contribution to the solving of big social problems, above all as regards establishing a new world order, to be founded on the equal rights of nations, to strive for preserving peace in the world and to set up a socially sustainable order for all societies, whether developed or not. At present the dominant conviction is that the Council succeeded only partially; the Catholic Church has not realized the basic purpose of the Council. The evaluation of one of the prominent Council theologians, Hans Küng, that the post-Council Church entered the path of reinstatement after the death of Pope Paul VI is justified. This happened in a still more radical form in the countries of transition, including Slovenia, because here there is also retaliation politics, which during the transition particularly sees communist ideology in the background of the achievements of a socialist social state. The article shows conditions in the Church in Slovenia by a detailed comparison of chapters and points from the Concluding Document of the Plenary Council of the Church in Slovenia *Izberi življenje* (*Choose Life*, 2001) on the one hand and especially from the Vatican Council's Pastoral Constitution concerning the Church in the Modern World *Gaudium et spes* and from the circular document of the Council Pope John XXIII *Mater et Magistra* (1961) on the other. In the formulations of the document *Izberi življenje* (2001) the tendency of the Slovene Catholic Church back to reinstatement of integrism is evident.

UDC 886.3-821:27-36

Božidar Debenjak

Did Mary Magdalene die in Provence?

Janez Vajkard Valvasor in his extensive work *Slava Vojvodine Kranjske* (*The Glory of the Duchy of Carniola*), in treating karst caves described the cave at Socerb, its surroundings reminding him of Provence and the cave of Sainte Baume, so he described that too. His assistant Erasmus Francisci (pseudonym), a Protestant nobleman from Lübeck, added a historical and religiological commentary plac-

ing the story of Mary Magdalene in Provence among unfounded legends whereas the story about the hermit Servul (who is supposed to have lived for some time in the Socerb cave) is allowed a touch of probability. Francisci makes a strict differentiation between questions important for faith and questions that are interesting for interpretation, but not decisive for faith. In these questions he gives equal weight to Lutheran and Roman Catholic interpreters, and delves richly into the Church Fathers that are common to both confessions. When disproving the legend from which the Dominicans live, managing Sainte Baume as a centre of religious tourism, he places the reader as judge between the arguments for and against. He opens up theological questions which have not lost their relevance up to the present day.

UDC 27-312.47:27-36

Marko Kerševan

The worship of Mary and popular religiosity: the Protestant view from Trubar to the present day

In Catholic Christianity Mary and the worship of Mary represent a privileged sphere where ecclesiastical and popular religiosity meet. People from different social positions, monks and medieval knights, celibate priests and married women, rulers and simple people, the young and those in »the hour of death« have invested in and drawn from the image of Mary, have fashioned it and re-fashioned it according to their needs, troubles and hopes. Nevertheless we could say that in religious history Mary has been especially linked with the unprivileged, lower social strata, with women, and oppressed people. Official church religion and popular religiosity do not exist one without the other, or one bypassing the other, but they fertilize and encourage each other, but also each controls and "filters" the other. It depends on the social, cultural and political context which side predominates and when, in which direction the influence is stronger, when mutual connections are central and when tensions, divergences and conflicts. The diversity and interweaving of the ecclesiastical and the popular in the worship of Mary is illustrated in the article by the examples of three Marian shrines and pilgrimage routes (Sveta gora pri Gorici, Brezje and Fatima). The image of Mary in Protestant Christianity is bound to what is written in the Bible: Mary is an example of faith as trust. Expressed in a simile: she is like "a spring of the pure gospel" in contrast to the wide and deep pool of Marian worship in ecclesiastical and popular religiosity, in which are mixed currents of theological speculation, the heritage of different religions, mysticism, magic, cosmology; of ecclesiastical and secular politics; of elementary folk emotion and refined artistic creation; of